

UDK 811.163.6'27:070

Monika Kalin Golob

Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

PUBLICISTIKA IN POROČEVALSTVO

Na podlagi domače in tuje literature je utemeljena razlika med širšo oznako *publicistika* in ožjo *poročevalstvo*. Slednjo razumemo kot dejavnost dnevniškega obveščanja javnosti. V njenem okviru so raziskave na sodobnem gradivu potrdile jezikovne in stilistične posebnosti, ki so se razvile kot posledica izbora iz knjižnega jezika zato, da bi opravljale svojo vlogo v *poročevalskih besedilih*. Posebnosti teh besedil tvorijo *poročevalski stil*. Prav zato je v okviru publicistične funkcijske zvrsti smiselno govoriti o *poročevalski podzvrsti*, ki jo tvorijo *poročevalna* in *presojevalna poročevalska besedila*.

Based on Slovene as well international linguistic literature, there is a difference between the broader term »journalism« (Sln. *publicistika*) and the more specific term »reporting« (Sln. *poročevalstvo*). The latter is understood as the act of informing the public on a daily basis. In this framework the research on contemporary material has confirmed the linguistic and stylistic peculiarities, which developed as a consequence of the selection from the Slovene literary language with a purpose of performing its function in *reporting texts*. The peculiarities of these texts comprise the *reporting style*. Hence, it is logical to discuss the *reporting substyle*, which consists of *reporting* and *evaluative reporting texts*, within the journalistic functional style.

V slovenski jezikoslovni literaturi je razslojenost na funkcijske zvrsti splošno sprejeta in bolj ali manj podrobno razčlenjena. Tako govorimo o praktičnosporazumevalni, strokovni, publicistični in znanstveni funkcijski zvrsti (manjše razlike se pojavljajo le pri poimenovanjih posameznih zvrsti¹). Namen tega članka² je opozoriti na potrebo po razlikovanju med širšim poimenovanjem publicistična funkcijska zvrst in ožjim področjem, ki ga tvorijo poročevalska besedila znotraj nje.

1Publicistika

Publicistična zvrst zajema po definiciji javna besedila, namenjena javnosti (*publice*), torej besedila množičnih občil, to pa so dnevniki, tedniki, mesečniki, radio, televizija, plakat ..., kar pomeni zelo veliko različnih besedil, od vesti, člankov, komentarjev, do reportaž, feljtonov, recenzij, oglasov in kritik. Na eni strani so to besedila, ki imajo značilnosti znanstvenih oz. poljudnoznanstvenih podzvrsti (objektivnost, nezaznamovanost jezikovnih sredstev), na drugi segajo v umetnostno

---

¹Urbančič (1984: 95–102) govori (po češki teoriji) o jezikovnih stilih in dodaja poslovni stil, ki ga Toporišič (1976: 23) obravnava v praktičnostrokovni podzvrsti strokovne zvrsti, prav tako Urbančič namesto o praktičnosporazumevalni zvrsti govori o konverzacijskem jeziku. Novak (1980) tudi osamosvaja poslovno zvrst in jo poimenuje poslovni in uradovalni jezik (PUJ), nenavadno pa je, da med podzvrsti PUJ uvršča jezik reklam in jezik plakatov (14, 15), kar oboje po definiciji in razdelitvi drugih avtorjev sodi k širši publicistiki. Korošec (1983) govori o znanstveno-strokovni zvrsti in uradovalni (administrativni) podzvrsti.

²Članek je predelano podpoglavje iz doktorske disertacije *Jezikovno-stilni razvoj slovenskih poročevalnih besedil do začetka 20. stoletja*, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1998.

zvrst (čustvena zaznamovanost, raba tropov in figur), zato jezik publicističnih besedil ni enoten, »v/časih se približuje strokovnosti, včasih umetnosti pa tudi praktični sporazumevalnosti« (Toporišič 1992: 238). Kako široko in raznoliko je področje publicistike, kaže tudi definicija nemškega raziskovalca Dovifata³ (1969, 5), ki publicistiko določa kot vsako javnosti namenjeno in javno uresničeno⁴ (izvedeno) družbeno delovanje na javnost, ki ima namen z močjo prepričevanja vplivati nanjo – bodisi v celoti ali le na njen del (prek svobodnega prepričevanja v liberalnem svetu ali skupne prisile v totalitarnih režimih) – ter tako spremeniti njeno védenje in hotenje. Iz te široke definicije izhajajo tudi temeljne značilnosti publicistike: aktualnost, publiciteta, prepričevalnost, ki najdejo svojo pot prek poročil, informacij, posredovanja stvarnih védenj ali vplivanjskega govora. Dovifat tako v treh obsežnih knjigah analizira publicistiko po delih; glede na to, s katerimi izraznimi sredstvi vpliva na javnost, razčlenjuje publicistiko govornjene besede, publicistiko slike, radijsko in televizijsko, pa gledališko in pesniško publicistiko ter celo gramofonsko ploščo kot publicistično sredstvo.

Noelle-Neumannova v leksikonu *Publizistik* (1971: 7) navaja, kako težko dostopna je publicistika celovitemu spoznanju:

Zgoščena definicija predmeta publicistične znanosti – javno sporočilo, z javnostjo povezan sporočanski proces – je v nenavadnem nasprotju z ogromnostjo postopka, ki z vedno močnejšimi sredstvi deluje na družbo in je pri tem docela nezadostno raziskano. Področje se umika spoznanju. Vtisi iz časopisov, revij, televizije, radia, filma se križajo, prekrivajo drug drugega in učinkovanje je pogosto postopno, nedoločljivo v kratkih presledkih, na katerih temeljijo znanstveni projekti.

Za jezikovno in stilistično analizo je gotovo, da publicistika v vsej omenjeni pestrosti ne daje uporabnih raziskovalnih rezultatov, saj gradivo s tako različnimi stilnimi pojavi ne omogoča natančne analize in postane neobvladljivo. Prav zato je treba od široke publicistike ločiti besedila, ki se pojavljajo v eni vrsti množičnih občil in so namenjena sporočanju o aktualnih dogodkih, tvorijo pa jih novinarji. To ločnico je v svojih raziskavah prvi postavil Korošec (1968; 1976) in znotraj publicistične zvrsti ločil posebno področje in ga poimenoval *časopisni stil*, pri čemer je že takrat menil, da je »časopis kot pisni prenosnik stilno tako raznorodan, da je poimenovanje časopisni stil za vso množico pojavov preširoko in zato slabo« (Korošec 1998: 11). Podal je tudi oris dotedanjih raziskav, tj. od Breznikovega (1967) pisanja o »časnikarski slovenščini« v 30. letih do sočasnega razpravljanja o tej problematiki, in zgodovinskemu pregledu razmišljanj o jeziku poročevalstva namenil kar 100 strani (Korošec 1976: 11–103) ter ugotovil, da se je s slovenskim poročevalskim jezikom ukvarjalo na videz veliko jezikoslovcev in nejezikoslovcev. Na videz zato, ker večina prispevkov ostaja na ravni jezikovne kritike; avtorjev

³»Publizistik ist jede öffentlich bedingte und öffentlich geübte geistige Einwirkung auf die Öffentlichkeit, um diese ganz oder ihren Teilen durch freie Überzeugung oder kollektiven Zwang mit Gesinnungskräften über Wissen in Wollen im Tun und Handeln zu bestimmen.«

⁴Z dejstvom, da je namenjeno javnosti, povezuje Dovifat potrebo po aktualnosti, če pa želi biti javno izvedeno, je to mogoče le prek javnosti, kar povzroča drugo značilnost, publiciteto.

večinoma niso zanimala časopisna besedila kot del publicistične funkcijske zvrsti s posebnimi jezikovnimi in stilnimi značilnostmi, ampak so ta besedila presojali le po napakah (pravopisnih, slovničnih), ki se v njih pojavljajo. Korošec je take razprave zavrnil, saj vrednotenje z merili jezikovne pravilnosti ni raziskovanje in ugotavljanje stila, ampak le jezikovna kritika, ki hitro postane navajanje gradiva za bolj ali manj puristično zgražanje nad jezikovnimi napakami, zato so trditve tovrstnih razpravljalcev nesprejemljive, saj »so osnovane na neizčiščenem predmetu raziskave« (1976: 5).

1.1 Obravnava časopisnega jezika

Kritiziranje napak v časopisju pa ni samo slovenska posebnost, podobno obravnavo *časopisnega jezika* (*Pressesprache*, *Zeitungssprache*) ugotavljajo tudi nemški raziskovalci. Dovifat (1967 I: 124) piše, da so tožbe o slabi časopisni nemščini stare toliko kot časopisje samo, in navaja, da je nad njo obupoval že Caspar von Stieler l. 1695, tudi Schopenhauer, ki je ovekovečil svojo kritiko s klasično grobostjo, in Nietzsche, ki je zapisal: »Schweinedeutsch – Verzeihung, Zeitungsdeutsch.« (nav. po Dovifat: n. m.). Od takrat je v navadi, da se nad časopisno nemščino posamezniki zgražajo, jezikovni reformatorji in učenjaki skušajo v tem prekositi drug drugega. Podobno ugotavljajo tudi kasnejši raziskovalci. Fischer (1983) je pregledal pomembnejše kritike *časopisne nemščine* od začetka 19. do začetka 20. stoletja. Vsi obravnavani kritiki⁵ so se zavedali, kako velik je vpliv *časopisne nemščine* na razvoj knjižnega jezika, ta vpliv pa so imeli za škodljiv,⁶ saj jim je bilo merilo dobre, lepe nemščine zgolj leposlovje. Vzrok za takó kritično vrednotenje *časopisne nemščine* vidi Fischer v dejstvu, da so njeni razčlenjevalci vseskozi izhajali iz predpostavke o njeni zvrstni (in s tem stilni) enotnosti. Za ustrezno oceno in kritiko jezika v časopisju je bil nujen odpor do enostranskega vrednotenja in raziskovanja, kajti v nasprotju z obravnavanimi kritiki, ki so predpostavljali enotnost *časopisne nemščine*, je bila jezikovna podoba (nemških) časopisov že v 19. stoletju sestavljena iz različnih delnih pojavov, »ki niso predstavljali enotnosti ne v dobrem ne v slabem smislu. Zato sta bili oznaki 'Zeitungssprache' ali 'Zeitungsdeutsch' že takrat upravičeni pravzaprav le kot skupni pojem« (Fischer 1983: 542).

Na podlagi razumevanja, da je posebnost časopisnega jezika določena v njenem zgodovinskem razvoju prav s funkcijsko raznovrstnostjo različnih časopisnih tipov in virov ter da se v vsakem časopisu srečujejo najrazličnejše jezikovne zvrsti /*Sprachstile*/, je prišel Lutz Mackensen do ugotovitve, da časopisna nemščina pravzaprav nikoli ni obstajala, ne obstaja in ne bo obstajala (Fischer 1983: 546, op. 166).

---

⁵ Fischer razčlenjuje naslednje kritike: Ludwiga Börneja (1786–1837), Arthurja Schopenhauerja (1788–1860), Friedricha Nietzscheja (1844–1900), Ferdinanda Kürnbergerja (1821–1879), Gustava Wustmanna (1844–1910) in Karla Krausa (1874–1936).

⁶ Kar je razvidno že iz nekaterih oznak časopisov, ob Nietzschejevi »svinjski nemščini« za časopisno nemščino, je povedna tudi Wustmannova: časopisi kot »leglo jezikovne podivjanosti« (Fischer n. d.: 532) ali Krausova oznaka: časopis – »največje zlo človeške družbe« (Fischer n. d.: 534).

Fischer, pa tudi Lüger (1995: 4) navajata, da se kritike pojavljajo tudi v sodobnosti,⁷ in podobno kot Dovifat sklepada, da izhajajo iz nerazumevanja delovanja jezika v časopisju. Fischer kljub vsemu ugotavlja, da v sodobnosti prevladuje razumevanje časopisa kot medija, ki je v svoji organizacijski in vsebinski mnogovrstnosti razvil najrazličnejše izrazne in zvrstne oblike, kar vodi k razvejanosti raziskovalnih področij.

Podobno stanje je bilo tudi na Češkem in Slovaškem, saj se je tudi tam jezik časopisja obravnaval predvsem s stališča jezikovne kritike (prim. Bečka 1973). Korošec (1976: 579, op. 18) navaja mnenje češkega jezikoslovca A. Sticha: »Pritoževanje zaradi nizke jezikovne ravni v časopisju je pri nas že tradicionalno; češko žurnalistiko spremlja pravzaprav že od takrat, ko se je pred 120 leti oblikovala v bistvu v tej podobi, kot jo razumemo danes.« Stich pri tem kritizira tudi podobne ruske razmere, enake so tudi francoske razmere, kot jih opisuje Ch. Bruneau (Korošec n. m.). Torej Slovenci nismo (bili) izjeme in je tudi drugod do prevrednotenja tradicionalnih in posplošenih mnenj prihajalo postopoma, intenzivno nekako od 60. let tega stoletja naprej.

2 Funkcijski vidik in teorija zvrstnosti

Začetki pojmovanja jezikovne zvrstnosti segajo sicer na Slovenskem že v 30. leta 20. stoletja, ko so se posamezniki vključili v aktualne jezikoslovne tokove evropskega strukturalizma.⁸ Tako poudarja Vidovič Muha (1994a; 1996a; 1996b) pomen Voduškove razprave *Za preureditev nazora o jeziku* iz leta 1932 in med drugim opozarja tudi na njegovo obravnavanje funkcijske zvrstnosti, ki jo »smiselno veže tudi na socialne zvrsti« (Vidovič Muha 1994a: 111). Izhodišča praške jezikoslovne šole je povzemal in kritično prilagajal slovenskim razmeram tudi Božidar Borko od leta 1932, predvsem pa v 40. letih (prim. Kalin Golob: 1996: 13–20). Vendar je v 30. in 40. letih tovrstna strukturalistična »alternativna« obravnava knjižnega jezika ostala neodmevna in bila »dejansko aktualna in splošno sprejeta šele v šestdesetih letih, ko se ob drugih ugodnih okoliščinah izoblikuje zasnova Slovarja slovenskega knjižnega jezika« (Vidovič Muha 1996a: 24).

Tako je dokončno šele v 60. letih svoje mesto v funkcijski razčlenjenosti knjižnega jezika dobila tudi publicistična zvrst, ki jo je kot »časopisni jezik« (ob »znanstvenem« in »umetnostnem«) razpoznal že Breznik l. 1933 in jo označil sicer kot najvplivnejšo, vendar najnižjo po vrednosti. Ta hierarhizacija se je kljub nekaterim nasprotovanjem, npr. Bunčevemu (1937),⁹ ohranjala vse do 60. let, ko je

⁷ Fischer navaja kot primer kritiko Helmuta Arntzena, ki toži ne le o slabi časopisni, ampak tudi radijski in televizijski nemščini (Fischer n. d.: 546, op. 167), Lüger pa kritiko v Schneiderjevih prispevkih (1975; 1985; nav. po Lüger n. d.).

⁸ Na te strukturalistične prvine v slovenskem jezikoslovju 20. stoletja v več člankih opozarja in jih razčlenjuje Ada Vidovič Muha (1994a; 1994b; 1996a; 1996b).

⁹ »N/ovinarski jezik /ima/ svoje potrebe in za dosego cilja svoja izrazna sredstva, ki niso enaka drugim funkcijskim jezikom. /.../ Kritikovanje časniškega jezika in napak z merilom pesniškega jezika ali šolske gramatike je v osnovi zgrešeno in deloma krivično.« (Bunc 1937: 167); prim. Kalin Golob (1996: 26–27).

s sodobnimi raziskavami knjižnega jezika in teorijo zvrstnosti v jezikoslovju prevladala teza o enakovrednem soobstoju funkcijskih zvrsti. Natančnejše faze tega prehoda od jezikovne kritike k jezikovnozvrstni stilistični analizi navajata Dular (1974b) in Korošec (1976).

2.1 Zožitev predmeta raziskav

Publicistika je bila dolgo med manj raziskanimi področji med funkcijskimi zvrstmi gotovo tudi zaradi opisane neenotnosti jezikovnih pojavov v njej. Zato je bilo treba med temi raznorodnimi besedili – namenjenimi širokemu krogu bralcev in objavljenimi tako v revijah, tednikih, kot tudi dnevnikih, na plakatih itn. – ki niso omogočala enotnega predmeta raziskave in zato tudi ne uporabnih rezultatov, zožiti predmet raziskave na sporočila, v katerih je posebna vloga jezikovnih sredstev očitna že brez globlje raziskave. Kot rečeno, je do take zožitve prišlo v 70. letih, ko so tudi v obravnavo *časopisnega stila* prodrla poglobljena in modernejša mnenja, vrednotenje in raziskovanje tega stila v okviru posebne publicistične funkcijske zvrsti. Za najtehtnejše prispevke te vrste je Korošec (1976) označil raziskave Janeza Dularja (1971/72; 1974a; 1975b; 1975). Temeljna pomanjkljivost Dularjevega razpravljanja pa je po Korošču poimenovanje *publicistični jezik*, saj to zajema tako dnevnik kot tudi tednik in mesečnik, »tj. publikacije, v katerih se publicistika brez ostrih meja prevesi na eni strani v umetnostno, na drugi pa v poljudnoznanstveno ali pa že skoraj čisto strokovno in znanstveno literaturo« (Korošec 1976: 27). Predmet raziskave je tako zastavljen preširoko, postane nerazpoznaven in zato ne daje bistvenih ugotovitev glede posebnih jezikovnih in stilnih značilnosti, mestoma pa ostaja na ravni jezikovne kritike: »Danes štejem za jezikovna sredstva, tipična za časopisni stil, predvsem tista, ki nastopajo v dnevnikih (tudi radijskih in televizijskih), tista iz tednikov pa v zelo omejenem obsegu (naslovi, reportaže, intervjuji).« (Korošec 1976: 598, op. 51). Iz stilno raznovrstne publicistične zvrsti je izločil skupino besedil, katerim je skupno, da nastajajo vsak dan znova, predmet raziskave je tako skrčil na dnevnik in dokazal, da znotraj raznorodne publicistike obstaja posebno področje, ki se uresničuje s poročevalsko dejavnostjo. Njen rezultat so poročevalska besedila, ki so zaradi vpliva objektivnih stilotvornih dejavnikov razvila samosvoja jezikovna sredstva. Večino teh sredstev je razčlenil na sodobnem gradivu in ponazoril v svojih nadaljnjih raziskavah o stilistiki slovenskega poročevalstva. Prvotno poimenovanje *časopisni stil* je v člankih po letu 1981 spremenil v *poročevalski stil*. Tako je na eni strani zavrnil preohlapna poimenovanja, kot so *jezik časopisov*, *novinarski jezik/stil*, *časninarska slovenščina*, ali celo slabšalno *časnikaščina*, hkrati pa je bil izraz *časopisni* neprimeren tudi zato, ker »so nekatere ugotovljene prvine t. i. časopisnega stila (torej pisno-vidnega prenosnika) identične s prvini radijskega 'časopisnega' stila (torej govorno-slušnega prenosnika)« (Korošec 1998: 10–12).

Znotraj publicistične funkcijske zvrsti so torej ožja področja, med njimi tudi poročevalstvo, ki je »ožje publicistična dejavnost, praviloma dnevnikovega obveščanja javnosti o dogodkih in dogajanjih iz tistih sfer življenja, ki so našemu

spoznanju dostopne in nas zanimajo« (Korošec 1994: 287). Prav dnevniško izhajanje, zaradi katerega govorimo o dveh pomembnih stilovnih dejavnikih – podobni ali ponavljajoči se okoliščini, ki jo časopisno besedilo ubeseduje (Korošec 1976: 33, 34), in časovni stiski – oblikuje posebne značilnosti jezika in stila v poročevalstvu.

Teorija novinarskih žanrov (Košir 1988) tovrstna besedila imenuje po tvorcih – *novinarska besedila*, in ker obravnava pisana besedila, jih imenuje *časopisna novinarska besedila*:

Časopisno novinarsko besedilo je po intenciji enopomenska pisna jezikovna in grafična celota v množičnokomunikacijskem dejanju, katere funkcija je ažurno sporočanje o aktualnih dogodkih (pojavih) družbeno konstituirane stvarnosti tako, kakor so se ti dogodki zgodili v okviru kolektivnih mehanizmov percepcije, z določitvijo časa, nosilca(cev) dogajanja, ki morajo pripadati skupnemu referencialnemu univerzumu sporočevalca in naslovnika (Košir 1988: 19).

Tudi M. Košir (n. d.: 21) omenja ločnico med novinarskimi in publicističnimi besedili, zopet glede na tvorca:

.../ publicist se obrača na javnost kot osebnost s svojim individualnim stališčem /.../ novinar pa je družbeni delavec, ki svojo osebnost postavlja v ozadje, v ospredje pa postavlja pomene dogodkov, kakor so jim bili podeljeni. Naslovnika po novinarski konvenciji zanima dogodek /.../ pri publicističnem sporočanju pa ga zanima mnenje osebnosti (publicista), njegova interpretacija (četudi istega) dogodka.

Jezikovno se po M. Košir to kaže v rabi ekspresivnega izrazja v publicistiki, tako izrazje naj bi nas v novinarskem besedilu »odbilo« (n. d.: 21), vendar se s tem ne moremo strinjati, saj lahko v novinarskih besedilih interpretativne zvrsti avtor svojo prisotnost, mnenje izraža z zaznamovanimi, tudi ekspresivnimi jezikovnimi sredstvi, ki jih Korošec imenuje *aktualizmi* in so en pol stilističnih posebnosti poročevalskega stila, drugega tvorijo v poročevalstvu nezaznamovana sredstva, narejena za večkratno rabo, *avtomatizmi*.

Češki avtor Bečka (1973: 7–10) prav tako ločuje med dnevnim tiskom in drugimi publicističnimi besedili, prvo področje imenuje *žurnalistika*, drugo *publicistika*:

Dnevni tisk in vse, kar je povezano z njim, združujemo pod oznako žurnalistika. Periodični tisk žurnalistične usmeritve in vse, kar je povezano z njim, označujemo kot publicistiko. Ker sta žurnalistika in publicistika – tudi z vsemi omenjenimi razlikami – med seboj tesno povezani, ju pogosto označujemo s skupnim poimenovanjem publicistika (v širšem smislu).

Obe, žurnalistiko in publicistiko, uvršča v publicistično funkcijsko zvrst (*publicistický styl*), v nadaljevanju pa se ukvarja z dnevnim tiskom, žurnalistiko, *novinarskim stilom (novinařský sloh)*, publicistiko pušča ob strani, saj gre pri njej »za drugačno stopnjo aktualnosti in različen obseg bralcev«, pa tudi za premik »od informativne funkcije k formativni, zato se stilni problemi kažejo v drugačni luči, stil se enkrat približuje strokovnemu, drugič se zelo približa leposlovnemu« (n. d.: 11).

Drugi češki, pa tudi slovaški avtorji uporabljajo izraze *publicistična zvrst*, *publicistični stil* in ne ločujejo izrecno med dnevnim tiskom in drugo publicistiko, čeprav se pri razčlembi posameznih stilnih pojavov ustavljajo predvsem pri tistih, ki so značilni prav za poročevalstvo (Jedlička idr. 1970; Mistrík 1985; Chloupek 1986), oziroma govorijo o *novinarskem stilu* pri pisani publicistiki (Chloupek idr. 1990).

2.2 Publicistična in poročevalska besedila

Prav zaradi stilnih razlik je treba postaviti mejo med publicističnim in poročevalskim (novinarskim, časopisnim, žurnalističnim) ter poročevalska besedila obravnavati kot del publicistične zvrsti, omejen na časopisna (radijska, televizijska) dnevniška besedila. Pri tem ohranjamo ustaljeno delitev, da v publicistično funkcijsko zvrst sodijo besedila množičnih občil, ki informirajo javnost in vplivajo nanjo,¹⁰ znotraj te raznovrstne zvrsti pa upoštevamo, da se zaradi objektivnih stilotvornih dejavnikov v dnevnem poročevalstvu jezik prilagaja s posebnimi sredstvi, ki so stilotvorna, tako da je upravičeno govoriti o samostojnem področju znotraj publicistične zvrsti. Menimo, da ga je smiselno poimenovati poročevalska *podzvrst*, tako kot Toporišič (1984: 23) ločuje znotraj strokovne funkcijske zvrsti praktično strokovno, znanstveno in poljudnoznanstveno podzvrst. Če bi hoteli dosledno uveljaviti delitev publicistične zvrsti na podzvrsti, bi morali pregledati in razčleniti vso publicistiko ter na osnovi enotne metodologije in meril ločevati med posameznimi podzvrstmi (npr. oglaševalsko, poročevalsko, beletristično ipd.). Glede na definicijo publicistike bi takšna analiza zahtevala večletno sodelovanje poznavalcev posameznih področij, vendar je na temelju Koroščevih raziskav zadnjih 30 let gotovo, da obstajajo posebna jezikovna sredstva, ki so se razvila prav zato, da opravljajo svojo funkcijo v poročevalstvu. Kot je bilo ugotovljeno v raziskavi o zgodovinskem razvoju jezika in stila v prvem slovenskem dnevniku (Kalin Golob 1998), so se številne stilne posebnosti razvile šele po letu 1873, ko je Slovenski narod postal dnevnik. Nemogoče bi bilo, da se knjižni jezik ne bi prilagodil novi zahtevni vlogi: vsak dan znova in znova obveščati o dogodkih, ki so se urednikom zdeli zanimivi za bralce slovenskega dnevnika. Dogodkov, o katerih se je poročalo, pa je bilo zaradi pestrosti družbenega razvoja, razgibanega političnega življenja in nastajajočih društev v zadnji tretjini 19. stoletja vedno več. Zaradi časovne in tehnične stiske, potrebe po kratkosti besedil ter konkurenčnosti so se oblikovale jezikovne posebnosti, značilne za poročevalstvo. Te posebnosti, ki jih je 20. stoletje s nadaljnjim tehnološkim razvojem bogatilo in prilagajalo in ki so predmet sodobnih raziskav slovenskega poročevalstva tvorijo *poročevalski stil*. Uresničuje se v poročevalskih besedilih, ki tvorijo *poročevalsko podzvrst* publicistične funkcijske zvrsti, teorija novinarskih žanrov jih razvršča v informativno in interpretativno zvrst

¹⁰ Korošec (1998: 12) opozarja na teorije, ki iz publicistične funkcijske zvrsti izločajo »prvine vseh tistih besedil, katerih funkcija je izključno informacijska«, in se ne strinja z njimi ter tudi tovrstna besedila postavlja v publicistično zvrst. Tako ločuje znotraj poročevalskih besedil dve zvrsti, eno tvorijo tista, ki informirajo (prenašajo sporočila), drugo tista, katerih naloga je vplivajska, apelna, vrednotilna.

novinarskih besedil, torej so to besedila vseh vrst obeh zvrsti, v prvo sodijo besedila, katerih osnovna funkcija je informirati, v drugo pa tista, v katerih avtor kaže tudi lastno mnenje, dogodek komentira in razlaga.

3Strokovna poimenovanja

Po SSKJ *poročati* pomeni »seznanjati koga, navadno uradno, z določenim dogajanjem, stanjem, brez osebnih pojasnil, pripomb«. Iz ilustrativnega gradiva je razvidno, da se najpogosteje ta razlaga nanaša na časopisno rabo: »to poroča naš dopisnik / o svojih raziskavah je pismeno poročal / publ.: časopisi so o tem veliko poročali; kot poročajo listi, je upor zadušen«, podpomeni v geselskem članku posegajo na praktičnosporazumevalno področje: »seznanjati koga s čim sploh: poročati o dogodkih, proslavi, sestanku; natančno poročati; po en član skupine je poročal o delu v skupini«. Samostalnik *poročevalstvo* ima v SSKJ kvalifikator *nav. ekspr.* (navadno ekspresivno), oznako *ekspresivno* pa imajo po SSKJ besede, ki so močno čustveno obarvane, zato kot nevtralnno dvojnico ponuja *poročevalska dejavnost*. Pridevnik *poročevalski* razlaga SSKJ »nanašajoč se na poročevalce ali poročanje (o čem): poročevalsko delo / poročevalska služba / velika poročevalska mreža / slog povesti je včasih preveč poročevalski«, *poročevalen* pa kot tak, »ki temelji na poročanju (o čem): njegov referat je bil samo poročevalen / poročevalno delo«.

Izraz *poročevalstvo* bi bil glede na poimenovalno teorijo zaradi čustvene zaznamovanosti neprimeren za strokovno rabo, prav kvalifikator *ekspr.* pa je presenetljiv, saj SSKJ pri podobnih izpeljankah tega kvalifikatorja nima, npr. *novinarstvo* razlaga kot »dejavnost novinarjev« in *časnikarstvo* kot »dejavnost časnikarjev« ter ne ponuja *novinarska/časnikarska dejavnost*. Vse druge besede iz te besedne družine so nezaznamovane, tudi samostalnik *poročevalec*: »kdor poroča (o čem): poslušati poročevalca; objektiven, vesten poročevalec / priložnostni, stalni poročevalec; športni, vojni poročevalec«, zato ne vemo, zakaj bi bila izpeljanka *poročevalstvo* kakor koli ekspresivna. Ker samostalnik *poročevalstvo* dobro zaznamuje dejavnost, ki temelji na *poročanju*, torej na seznanjanju koga z določenim dogajanjem, stanjem, in ker je izraz v strokovni rabi vsaj od 80. let, torej je terminologiziran, lahko kljub njegovi slovarski zaznamovanosti obravnavamo zveze *stilistika poročevalstva*, *poročevalska podzvrst*, *poročevalski stil*, *poročevalski stilem* ipd. kot jezikoslovne strokovne izraze, termine. *Publicistični stil* je, kot je ponazorjeno pri Korošcu, preširoko poimenovanje, enako tudi *časopisni stil* in glede na to, da gre za jezikoslovno stilistično obravnavo, je to poimenovanje boljše tudi od zveze *novinarski stil*, ki v ospredje postavlja tvorca besedil in njegovo dejavnost, ne pa jezikovnega pojava (prim. Korošec 1998: 10, op. 3). *Poročevalstvo* pa že v sebi nosi pomen, ki se navezuje na dejavnost, povezano z jezikom, saj se *poročanje* uresničuje z jezikom, je govorno dejanje. Jezikoslovno disciplino, ki se ukvarja z vprašanji poročevalstva, je Korošec poimenoval *stilistika poročevalstva* in jo definiral kot »del jezikovne stilistike, ki proučuje delovanje in prilagajanje jezika posebni funkciji poročevalstva« (Korošec 1987: 137), cilj raziskovanja stilistike

poročevalstva je ugotoviti, kako deluje (slovenski) knjižni jezik, »ko mu je naloženo opravljati vlogo v poročevalstvu« (Korošec 1998: 6).

Kljub vsemu pa v zvezi s temi poimenovanji v slovenski strokovni literaturi ostaja nekaj vprašanj in nedoslednosti, na katere je treba opozoriti.

3.1 Poimenovalna neenotnost

Nenavadno je, da nekateri jezikoslovci kljub ustaljenosti in dokazani potrebi po razlikovanju med publicističnimi in poročevalskimi besedili ter posledično jezikovnimi in stilnimi posebnostmi v svojih člankih še vedno uporabljajo izraz *publicistična besedila* tudi takrat, ko je iz obravnave jasno, da gre za besedila, ki so nastala kot rezultat poročevalske dejavnosti, torej bi bila ustrezna in natančnejša zveza *poročevalska besedila*. Pri pisanju strokovnih besedil je gotovo eno temeljnih pravil, da je treba vedno preveriti, kaj je bilo o določenem predmetu že zapisano, in na osnovi tega upoštevati že uporabljene strokovne izraze. Če določenega ustaljenega strokovnega izraza ne uporabljamo, moramo na to izrecno opozoriti in argumentirano razložiti, zakaj se nam ne zdi ustrezen. Za ponazoritev le zglej:

Križaj Ortar (1996) uporablja poimenovanje *publicistično poročanje/publicistično poročati* in pri tem obravnava poročila v dnevnem tisku (Slovenski poročevalec 1945 in Delo 1996), torej gre za ožje področje poročevalstva, kot ga definira Korošec od 1976. naprej, kar je razvidno tudi iz njene definicije: »Publicistično poročanje o prvotnem govornem dogodku je govorno dejanje, s katerim poročevalec (novinar) množičnemu/nediferenciranemu naslovníku prikazuje to, da je nekdo nekaj sporočil javnosti in kar je sporočil javnosti oz. nekomu drugemu pred javnostjo« (157). Obravnavana tematika sodi na področje, ki ga pet let prej obravnava Tomo Korošec v razpravi Vzorci poročevalskih stopenj (1991), posamezna poimenovanja tudi že pri Korošču (1976; 1981).¹¹ Jezikoslovno raziskovanje slovenskega jezika je danes razdrobljeno po več fakultetah univerz v Ljubljani in Mariboru, še vedno pa je usmerjeno k enemu cilju: čim boljše in čim natančnejše razpoznati in opisati delovanje slovenščine v vseh socialnih in funkcijskih razsežnostih, v njeni sodobni in pretekli rabi. Raziskovalne moči so omejene, zato je nesmiselno in v nasprotju s terminološkim dogovorom brez pravih razlogov enake pojave in pojme poimenovati drugače, kot je ustaljeno. Ker je raziskovalec slovenskega jezika premalo, je treba moči usmeriti v skupno ustvarjanje temeljnih

¹¹ Tako bi tudi avtorica imela manj težav pri poimenovanjih, saj jih je v omenjenem Koroščevem članku kar nekaj, ki bi jih lahko uporabila, npr. *vestiški pravzorec, poročevalska sklicevalnost, citatna sklicevalnost, navezovalna sklicevalnost* ...Npr.: »Če se o govornem dejanju poroča z glagoli rekanja, so le-ti načeloma v pretekliku, npr. je povedal; v časopisnih poročilih o člankih iz drugih časopisov ali tiskovnih agencij so glagoli rekanja večinoma v sedanjiku, npr. London, 12. maja. »Exchange Telegraph« poroča, da ...« (Križaj Ortar 1996: 163), pri Korošču (1981: 364): »Sklicevalni avtomatizmi so posledica pomembne poročevalske okoliščine, ko poročevalec želi (ali mora) dati podatek o tem, kje, od koga je dobil informacijo. /.../ V Levstikovih novicah so na mestu sklicevalnih avtomatizmov v nadrednih stavkih odvisnega govora številni glagoli rekanja in (zaznavanja), ki po tipologiji odvisnikov uvajajo vsebinske odvisnike, stavčnočlenske predmetne odvisnike ...«

znanstvenih del in priročnikov, ne pa v kovanje lastnih terminologij in ustvarjanje navideznih nasprotujočih si smeri v slovenistični stroki.

3.2 Ubeseđitveni načini v poročevalskih besedilih

Drugo vprašanje, ki bi lahko povzročalo nejasnosti, je razmerje med poročanjem kot dejavnostjo novinarjev in poročanjem kot enim izmed ubeseđitvenih načinov. *Poročevalstvo* se ne uresničuje samo s poročanjem, katerega rezultat je poročilo (vrsta besedila), ampak je treba *poročevalstvo* razumeti širše: kot dnevno obveščanje javnosti o dogodkih in dogajanjih, in sicer bodisi brez novinarjevega mnenja v besedilih – zgolj poročevalno (objektivno, stvarno, nezaznamovano poročanje; žanri, v katerih prevladuje informativna funkcija) – bodisi tako, da se novinarjeva prisotnost, njegovo mnenje kaže tudi z rabo zaznamovanih jezikovnih sredstev, saj prek njih dogodke vrednoti – tudi presojevalno (žanri, v katerih prevladuje interpretativna funkcija). Ne smemo ga torej omejevati le na slogovni postopek¹² poročanje in njegov rezultat poročilo, kot ga npr. določata Toporišič (1996: 185–197)¹³ in Križaj Ortar (1996: 158),¹⁴ ampak so rezultat poročevalstva kot dejavnosti, ki jo opravljajo poklicni pisci novinarji, besedila, ki nastajajo kot rezultat omenjenega vsakodnevnega obveščanja javnosti v posebnih žanrih. To pomeni, da je ob omenjenem ubeseđovalnem načinu (sporočevalnem postopku) v poročevalskih besedilih tvorbeni način tudi presojanje (komentiranje).

3.3 Poročevalna in presojevalna poročevalska besedila

Ves čas govorimo o dveh skupinah poročevalskih besedil. Te dve skupini so potrdile raziskave sodobnega poročevalstva in tudi zgodovinski razvoj v prvih slovenskih dnevnikih, zato ju je smiselno določiti in poimenovati.

Toporišič (1984: 623–624) deli stalne oblike besedil (ki jih imenuje tudi besedilne vrste ali žanri) v štiri skupine glede na funkcijsko zvrstnost: praktičnosporazumevalne, publicistične, strokovne in umetnostne. Za našo obravnavo je pomembna razdelitev publicistični besedilnih vrst:

Publicistična besedila so lahko poročevalna, presojevalna, leposlovno nadahnjena. Poročevalna so: novica, in sicer navadna, drobna, krajevna, razširjena; poročilo: notranje- ali zunanjepolitično, športno, borzno, gospodarsko; plakat, oznanilo, izjava, javni nagovor, anketa, intervju, spominska kronika. Presojevalna: uvodnik, komentar, glosa, vrivek, obletnični zapis, ocena /.../, vodič, polemika. Leposlovno

¹² Po češki stilistiki to poimenovanje uporablja Dular, kar kritizira Toporišič (1993: 9) in uporablja izraza *ubeseđovalni načini* (n. d.: 9), pa tudi *ubeseđitveni način* (n. d.: 10 in 11), v ESJ (1992: 337) pa v geslu *ubeseđitveni način* usmerja h geslu *sporočevalni postopek* (299), kjer navaja štiri: poročanje, opisovanje, pripovedovanje, razlaganje.

¹³ »Poročanje je poseben podtip pripovednega besedovanja o dogodkih. V nasprotju s pripovedovanjem je poročanje stvarno (objektivno) podajanje dogodka ali poteka po časovnem zaporedju njegovih faz« (185).

¹⁴ »Poročanje je pripovedno prikazovalno govorno dejanje: z njim se prikazuje dogodke, ki so se že zgodili /.../ je objektivno/neespresivno pripovedovanje, tj. poročevalec se pri poročanju ne razodeva (v nasprotju s subjektivnim/ekspresivnim pripovedovanjem)« (158).

nadahnjena: karikatura, koserija (kramljanje), feljton (podlistek), horoskop, reportaža, zapisek s poti, esej, dnevnik, strip« (Toporišič n. m.).

Toporišičeva delitev je skladna z drugimi tovrstnimi delitvami, tako npr. slovaški jezikoslovec Mistrík (1975: 108; 1985: 468) deli pisane publicistične žanre na tri tradicionalne vrste, to delitev povzema tudi češka stilistika (Chloupek idr. 1990: 218):

- a) poročevalne žanre (vest, poročilo, intervju, naznanilo, komunike, referat, plakat, inserat);
- b) analitične žanre (uvodnik, komentar, glosa, sodba, kritika, recenzija, diskusija, polemika, debata, karikatura, enterfilet, pamflet);
- c) beletristične žanre (feljton, beležka, koserija, reportaža, črtica, kolumna).

Nemški raziskovalec Brinker (1988: 125) pri analizi besedilnih vrst (ne le publicističnih) navaja pet razredov besedil glede na njihovo vlogo:¹⁵

- vrsta z informativno vlogo (informativna besedila: vest, poročilo, poljudnoznanstvena knjiga, recenzija ...);
- vrsta z pozivno vlogo (pozivna besedila: oglaševalsko besedilo, komentar, zakon, prošnja ...);
- vrsta z obligacijsko vlogo (obveznostna (obligacijska) besedila: pogodba, garancijski list, prisega ...);
- vrsta s kontaktno vlogo (kontaktna besedila: zahvala, sožalno pismo, razglednica, čestitka ...);
- vrsta z deklarativno vlogo (deklarativna besedila: oporoka, listina o imenovanju, pooblastilo ...).

Lüger (1995: 79–151) pa pri obravnavi *žurnalističnih besedilnih vrst* (*Journalistische Textsorten*) ločuje pet skupin publicističnih besedil, prav tako glede na njihov namen/vlogo:

- a) informativna besedila (*Informationsbetonte Texte*), sem sodijo besedila, kot so vest, poročilo, notica, reportaža;
- b) mnenjska besedila (*Mainungsbetonte Texte*), to so komentar, glosa, kritika, mnenjski intervju;
- c) pozivna besedila (*Aufordernde Texte*), kot npr. pisma bralcev, pozivi za volitve ipd.
- č) poučno-navodilna besedila (*Instruierend-anweisende Texte*): praktični nasveti, navodila za uporabo, modni nasveti ...

Vsem tem delitvam (z izjemo Brinkerjeve, ki govori o vlogah besedil sploh, ne le publicističnih) je skupno, da razvrščajo besedila publicistične zvrsti, torej množico besedil z zelo različnimi značilnostmi in funkcijami, ubesedenimi v najrazličnejših občilih. Poročevalstvo kot ožje publicistična dejavnost pa se uresničuje le v delu teh besedil, tj. v besedilih, ki jih slovenska teorija novinarskega sporočanja (Košir 1988) deli v dve omenjeni zvrsti: informativno in interpretativno. V informa-

¹⁵ Slovenska poimenovanja navajamo po Bešter (1992: 80), ki jih navaja po Brinkerjevi 1. izdaji (1985).

tivno zvrst sodijo besedila vestičarske, poročevalske, reportažne in pogovorne vrste, v interpretativno pa besedila komentatorske, člankarske in portretne vrste (Košir n. d.: 63). To pa so besedila prvih dveh Toporišičevih skupin, z nekaterimi izjemami (plakat, ki je javno neporočevalsko publicistično besedilo, enako velja za javni nagovor, čeprav ga lahko dnevnik ponatisne v celoti, je še vedno javno neporočevalsko publicistično besedilo). Glede na definicijo poročevalstva smo iz Toporišičeve klasifikacije, ki razvršča celotno pisno publicistiko, izločili besedila, ki niso poročevalska (čeprav se seveda lahko pojavljajo tudi v dnevnikih) in pri katerih so meje med publicističnimi in umetnostnimi oz. publicističnimi in strokovnimi prvimi zabrisane in težko določljive, se pravi posamezna besedila prvih dveh skupin in celotno tretjo skupino, v katero Toporišič uvršča leposlovno nadahnjena publicistična besedila (oz. po Mistríkovo beletristična). Tako dobimo *poročevalska besedila*. Poročevalstvo kot dejavnost dnevniškega obveščanja javnosti se torej uresničuje v poročevalskih besedilih, ki pa so dveh vrst, prevladujoča vloga besedil prve vrste je informativna, druge pa interpretativna:

- a) poročevalna besedila (po M. Košir vestičarska, poročevalna in pogovorna vrsta informativne zvrsti: kratka vest,¹⁶ razširjena vest, vest v nadaljevanju, naznanilo; običajno poročilo, komentatorsko poročilo, reportersko poročilo ...). To so besedila, ki informirajo ali naznanjajo;
- b) presojevalna besedila (po M. Košir komentatorska, člankarska in portretna vrsta interpretativne zvrsti: komentar, uvodnik, glosa, kolumen; informativni članek, članek z naslovne strani; portret). Ta besedila razlagajo in razčlenjujejo, vrednotijo in prepričujejo.

Beletristični (leposlovno nadahnjeni) žanri so del širše publicistike, zato jih ne štejemo k poročevalstvu. Reportažo in potopis M. Košir uvršča med informativne novinarske žanre. Ob tem, da informirata in »ustvarjata dokument stanja« (Košir n. d.: 64), vsebujeta tudi avtorjevo osebno videnje, izraženo z zaznamovanimi, v nekaterih besedilih celo literarnimi sredstvi. Glede na to sta ta dva žanra na meji med presojevalnimi poročevalskimi besedili in beletrističnimi žanri, ki jih štejemo k neporočevalskim besedilom. Le vsakokratna stilna analiza posamezne reportaže ali potopisa lahko ovrednotiti, v katero skupino jo lahko uvrstimo.

Glede na to, da govorimo o poročevalstvu kot ožji publicistični dejavnosti, je potemtakem treba ločevati:

1. med publicistiko in poročevalstvom,
2. med publicističnimi in poročevalskimi besedili ter
3. med **poročevalskimi** (vsa besedila, nastala s poročevalsko dejavnostjo) in **poročevalnimi besedili** (vrsta poročevalskih besedil, ki temeljijo na objektivnem, stvarnem poročanju o čem in imajo prevladujočo informativno vlogo).

V vseh treh primerih gre za razmerje med nadpomenko in podpomenko. Navedena delitev poročevalskih besedil na poročevalna in presojevalna je v skladu

¹⁶ Kot strokovni izraz sprejemamo poimenovanje *vest*, *novica* pa je »vsebina vesti, novo, ki se upoveduje v vesti« (Korošec 1998: 299, op. 170).

z že omenjeno Koroščevo (1998: 12) razdelitvijo poročevalskih besedil na tista besedila, katerih namen je predvsem prenesti sporočilo, torej informirati, in tista, ki vzpostavljajo stik z naslovnikom z vplivanjskimi, apelnimi in vrednotilnimi sredstvi. Korošec v svojih razpravah govori le o poročevalskih besedilih in jih poimenovalno ne ločuje, čeprav ves čas omenja dve skupini, dve vlogi teh besedil, pa tudi temeljno stilno nasprotje, ki izhaja iz dveh nasprotujočih si pojavov, tj. iz razmerja med avtomatizacijo in aktualizacijo, se v glavnem ujema z nastopanjem v obeh vrstah poročevalskih besedil: poročevalnih (avtomatizacija) in presojevalnih (aktualizacija). *Poročevalna besedila* so potemtakem vrsta poročevalskih besedil, v katerih prevladuje informativna funkcija. Uresničujejo se s poročanjem (ubeseditveni način, slogovni postopek) kot objektivnim, stvarnim podajanjem kakega dogodka. Če se poroča o čem, kar se je že zgodilo, govorimo o žanrih, kot so vest, poročilo, prikaz, če pa se dogodek napoveduje, gre za naznanilo. *Presojevalna besedila* pa so vrsta poročevalskih besedil, v katerih prevladuje interpretativna funkcija. Uresničujejo se s presojanjem, komentiranjem v žanrih, kot so npr. komentar, članek, uvodnik idr.

3.4 Poročevalska podzvrst, poročevalski stil, poročevalski stilni tip

V razpravi smo skušali razmejiti pojme publicistična funkcijska zvrst, poročevalska podzvrst, poročevalska besedila (poročevalna in presojevalna poročevalska besedila) in poročevalski stil. Zadnje vprašanje, na katero je treba odgovoriti, je, kakšna je razlika med poimenovanjem (pod)zvrst in stil, konkretno, ali sta poimenovanji poročevalska podzvrst in poročevalski stil sopomenski, torej bi bilo eno glede na zahteve terminologije odveč. Tudi to vprašanje sodi k omenjeni poimenovalni neenotnosti v slovenski jezikoslovni literaturi, saj denimo Urbančič govori o funkcijskih stilih, Toporišič o zvrsteh in jezikih¹⁷ (prim. op.1). Kljub posameznim nasprotovanjem¹⁸ je danes sprejeto in ustaljeno poimenovanje funkcijska zvrstnost, v njenem okviru govorimo o posameznih funkcijskih zvrsteh in podzvrsteh, torej o skupinah besedil, ki jih v določeno zvrst razporejamo zaradi enakega namena/vloge/funkcije. V publicistično funkcijsko zvrst tako uvrščamo besedila, namenjena javnosti, njenemu obveščanju, vplivanju nanjo, prepričevanju. Znotraj te široke zvrsti pa obstajajo posamezne skupine besedil, ki imajo ob tem splošnem namenu še druge usmeritve, vloge (»podnamene«), imenujemo jih podzvrsti. Ena izmed njih je poročevalska podzvrst, tvorijo jo besedila v dnevnikih, ki imajo posebno vlogo vsakodnevnega obveščanja javnosti v ustaljenih besedilnih vrstah, žanrih (druga skupina besedil publicistične zvrsti gotovo tvori oglaševalsko podzvrst, tretja morda beletristično, pa kritiško ...). Da pa ta besedila uvrščamo v posebno podzvrst, morajo poleg skupnega namena (določene uporabe¹⁹) obstajati

¹⁷ Poimenovanje *jezik* v zvezah publicistični jezik je v resnici preohlapno in neustrezno, kot opozarjata že Urbančič (1987: 97, op. 4) in Korošec (1998: 9): »Zlasti moti vnašanje zveze *publicistični jezik*, ker se s tem (sicer neterminološkim pomenom besede *jezik*) zastira nujno potrebno ostro ločevanje med *jezikom kot sistemom izraznih sredstev* in *stilom kot načinom uporabe teh sredstev*.«

¹⁸ Prim. Korošec (1998: 10, op. 2).

¹⁹ Toporišič (1992) iztočnico *funkcijska zvrst* določa kot *jezikovne značilnosti, lastne vrsti besedil za določeno uporabo* (poudarila M. K. G.).

tudi posebna jezikovna sredstva, ki jih v teh besedilih razpoznamo kot *poročevalski stil* in ta se lahko kaže edino v njih. Ko bomo sposobni posebno izbrati jezikovnih sredstev v poročevalskih besedilih celovito in natančno popisati, jo bomo lahko abstrahirali, tako bi dobili *poročevalski stilni tip*, abstraktni model, kot ga razume Michel (1980; nav. po Chloupek idr. 1990: 275). Razmerje med *poročevalskim stilom* in *poročevalskim stilnim tipom* bi bilo tako enako razmerju med govorom, uporabo jezika (*la parole*) in jezikom kot sistemom (*la langue*).

LITERATURA

- J. V. BEČKA, 1973: *Jazyk a styl novin*. Praga: Novinar.
- Marja BEŠTER, 1992: *Izrazila slovenske politične propagande*. Ljubljana. Doktorska disertacija.
- Anton BREZNIK, 1967: *O časnikarski slovenščini*. Življenje besed. Ur. J. Šolar. Maribor.
- Klaus BRINKER, 1988(1985): *Linguistische Textanalyse*. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. Grundlage der Germanistik 29. Berlin: Schmidt.
- Stanko BUNC, 1937: O slovenskem novinarskem jeziku. *Življenje in svet*. Knjiga 22, št. 11. 162–167.
- Jan CHLOUPEK, 1986: *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J. E. Purkyn.
- Jan CHLOUPEK in M. ČECHOVÁ, M. KRČMOVÁ, E. MINÁROVÁ, 1990: *Stylistika čestiny*. Praga: SPN.
- Emil DOVIFAT, 1967: *Zeitungslehre I, II*. Berlin: Walter de Gruyter & CO.
- – 1969: *Handbuch der Publizistik I, II, III*. Berlin: Walter de Gruyter & CO.
- Janez DULAR, 1971/72: O slovenskem časnikarskem jeziku. *Jezik in slovstvo* 5.
- – 1974a: Zvrstnost slovenskega publicističnega jezika. *Zbornik X. SSJLK*. 41–52.
- – 1974b: *Publicistični jezik v prepletu jezikovnih zvrsti in jezikovnih različic*. Ljubljana. Magistrska naloga.
- – 1975: Zvrstna pripadnost prvin v publicističnih besedilih. *Slavistična revija* 23. 197–221.
- Dieter FISCHER, 1983: Von Börne bis Kraus: Auseinandersetzungen um die Zeitung und ihre Sprache. *Publizistik* 4. 525–546.
- A. JEDLIČKA, V. FORMÁNKOVÁ, M. REJMÁNKOVÁ, 1970: *Základy české stylistiky*. Praga.
- Monika KALIN GOLOB, 1996: *Jezikovna kultura in jezikovni kotički*. Ljubljana: Jutro.
- – 1998: *Jezikovno-stilni razvoj v slovenskih poročevalnih besedilih do začetka 20. stoletja*. Ljubljana. Doktorska disertacija.
- Tomo KOROŠEC, 1968: O mestu novinarskega stila v publicistiki. Slovenščina v gospodarstvu. *Gospodarski vestnik* 37. 4.
- – 1976: *Poglavja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila*. Ljubljana. Doktorska disertacija.
- – 1981: O Levstikovem publicističnem jeziku v *Napreju*. *Slavistična revija* 4. 351–371.
- – 1983: En zglede za funkcijskozvrstno razslojenost v slovenskem jeziku. *Zbornik XIX. SSJLK*. 287–297.
- – 1994: O stilu in stilistiki slovenskega poročevalstva. *Zbornik SSJLK*. 287–297.
- – 1998: *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Manca KOŠIR, 1988: *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.

- Martina KRIŽAJ ORTAR, 1996: Spremembe v publicističnem poročanju o prvotnih govornih dogodkih v Sloveniji med 1945 in 1996. *Jezik in čas*. Ur. Ada Vidovič Muha. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 157–173.
- Heinz-Helmut LÜGER, 1995: *Pressesprache*. 2., neu bearbete Auflage. Germanistische Arbeitshefte 28. Tübingen: Niemeyer.
- Jozef MISTRÍK, 1975: *Žánre vecnej literatúry*. Bratislava: SPN.
- – 1985: *Štylistika*. Bratislava: SPN.
- France NOVAK, 1980: *Poslovni in uradovadni jezik*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Publizistik*, 1971. Das Fischerlexicon. Ur. E. Noelle-Neumann, W. Schulz. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Alexandr STICH, 1974a: Problematika publicističného funkčného stylu a jeho konfrotlačného studía v rámci slovanských jazykú. *Stylistické studie* I. Praga: UJČ. 33–54.
- – 1974b: K textové vystavbe publicistických projevů. *Stylistické studie* I. Praga: UJČ. 55–94.
- Jože TOPORIŠIČ, 1984(1976): *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- – 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Maribor: Založba Obzorja.
- – 1996: *Slovenski jezik in sporočanje 2*. Maribor: Založba Obzorja.
- Boris URBANČIČ, 1987/1972: *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1994a: Strukturalistične prvine v slovenskem jezikoslovju prve polovice dvajsetega stoletja. *Individualni in generacijski ustvarjalni ritmi v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 103–114.
- – 1994b: O izvoru in delovanju jezika ali teorija sintagme v delih R. F. Mikuša. *Slavistična revija* 2-3. 229–248.
- – 1996a: Razvojne prvine normativnosti slovenskega knjižnega jezika. *Jezik in čas*. Ur. Ada Vidovič Muha. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 15–40.
- – 1996b: Tvrno razmerje med slovenskim in češkim jezikoslovjem 20. stoletja. *Zbornik XXXII. SSKLJ*. 77–85.

SUMMARY

In Slovene linguistic literature stratification into functional styles is generally accepted, i.e., with a more or less detailed division. It includes the style of practical communication, technical, journalistic, and scholarly functional styles. The purpose of this article is to point out the need to differentiate between the broader term »journalistic functional style« and the more specific area comprised of the reporting texts within this style.

For the purpose of linguistic and stylistic analysis, journalism, because of the diversity of its texts, certainly does not provide useful research results, since the material with such variegated stylistic phenomena does not allow a detailed analysis and becomes unmanageable. Therefore, within these variegated texts – intended for a broad audience and published in magazines, weeklies, daily newspapers, on posters, etc. – which did not provide a uniform object of research nor useful results, the object of research had to be narrowed to texts in which the specific role of linguistic means is obvious even without in-depth research. This narrowed scope took roots in the 1960's and 1970's, when more thorough and modern views penetrated linguistic analysis, i.e., evaluation and analysis of linguistic phenomena in journalism within a special journalistic functional style. In those years the first to set the boundary and delimit the object of research to reporting texts was Tomo Korošec. Under the influence of the objective style-forming elements – among which the most important two are the equal, similar, repeating nature of circumstances worded in a reporting text and the

circumstance of time pressure – these texts developed linguistic and stylistic peculiarities which comprise the *reporting style*.

Hence, for scholarly linguistic use it is logical to differentiate between the broader term »journalism« (Sln. *publicistika*) and the more specific term »reporting« (Sln. *poročevalstvo*). The latter is understood as the act of informing the public on a daily basis. In this framework the research on contemporary material has confirmed the linguistic and stylistic peculiarities, which developed as a consequence of the selection from the Slovene literary language with a purpose of performing its function in *reporting texts*. The peculiarities of these texts comprise the *reporting style*. Hence, it is logical to discuss the *reporting substyle*, which consists of *reporting* and *evaluative texts*, within the journalistic functional style. *Reporting texts* are a type of reporting in which the informative function is prevalent. They are realized by reporting (the method of wording, stylistic procedure) as an objective rendition of an event. If the report is about something that has already happened, the genres involved are news, report, or presentation; if the event is yet to occur, the genre is the announcement. Evaluative texts are a type of reporting text in which the interpretative function is prevalent. They are realized by evaluation and commentary in genres such as commentary, article, editorial, etc.